

DISKUSIJU DOKUMENTS IESAISTĪTO PUŠU KONSULTĀCIJĀM par Aktīvo iedzīvotāju fondu Latvijā EEZ un Norvēģijas grantu periodā 2014-2021

1. EEZ UN NORVĒGIJAS GRANTI PILSONISKAJAI SABIEDRĪBAI

Atbalstīt pilsonisko sabiedrību ir nozīmīga prioritāte Islandes, Lihtenšteinas un Norvēģijas (turpmāk – donorvalstis) finansētajos **EEZ un Norvēģijas grantos 2014-2021**¹, kas tiek piešķirti 15 Eiropas Savienības dalībvalstīs - Centrāleiropā, Dienvideiropā un Baltijas valstīs (turpmāk – saņēmējvalstis). No kopējās saņēmējvalstīm paredzētās EEZ grantu summas vismaz desmit procenti ir paredzēti **pilsoniskās sabiedrības programmas** īstenošanai katrā saņēmējvalstī. Donori un Eiropas Savienība ir vienojušies par piecām prioritārajām jomām, kas tiek stiprinātas EEZ grantu ietvaros un **Aktīvo iedzīvotāju fonds** (turpmāk – Fonds) ietilpst prioritārajā jomā “Kultūra, pilsoniskā sabiedrība, laba pārvaldība un pamattiesības un brīvības”. Fondam ir jāveicina **EEZ un Norvēģijas grantu vispārējo mērķu sasniegšana, tādējādi mazinot ekonomiskās un sociālās atšķirības un stiprinot divpusējo sadarbību starp saņēmējvalstīm un donorvalstīm.**

Aktīvo iedzīvotāju fonda **mērķis** ir: “Pilsoniskās sabiedrības un aktīvas iedzīvotāju līdzdalības stiprināšana un mazaizsargātāko iedzīvotāju grupu iespējošana”. Fonda atbalstītajām aktivitātēm ir jāveicina **pilsoniskās sabiedrības sektora ilgtermiņa ilgtspējas un kapacitātes attīstība**, stiprinot sektora lomu **demokrātiskās līdzdalības, aktīvas pilsoniskās sabiedrības un cilvēktiesību nodrošināšanas/ieviešanas veicināšanā**. Fonds var atbalstīt aktivitātes šādās jomās:

- Demokrātija, aktīva pilsoniskā sabiedrība, laba pārvaldība un atklātība;
- Cilvēktiesības un vienlīdzīga attieksme, cīnoties pret jebkādu diskrimināciju rases vai etniskās izcelsmes, reliģijas vai ticības, dzimuma, invaliditātes, vecuma, seksuālās orientācijas vai dzimuma identitātes dēļ;
- Sociālais taisnīgums un mazaizsargāto grupu iekļaušana;
- Dzimumu līdztiesība un uz dzimumu balstītas vardarbības mazināšana;
- Vide un klimata pārmaiņas.

2. AKTĪVO IEDZĪVOTĀJU FONDS LATVIJĀ

Aktīvo iedzīvotāju fondam Latvijā donorvalstu piešķirtais finansējums ir 8 500 000 EUR. **FIB² par Fonda operatoru Latvijā atklātā konkursa procedūrā izvēlējies NVO konsorcijs, kuru veido 6 organizācijas – biedrība „Latvijas Pilsoniskā alianse”, biedrība „Latvijas Lauku forums”, biedrība „Dienvidlatgales NVO atbalsta centrs”, biedrība „Kurzemes NVO centrs”, nodibinājums „Valmieras novada fonds” un biedrība „Zemgales NVO atbalsta centrs”.** Konsorcijs būs atbildīgs par Fonda darbības nodrošināšanu un attīstību.

Šis diskusiju dokuments iepazīstina ar Konsorcijs identificētajiem būtiskākajiem izaicinājumiem valstī saistībā ar Fonda mērķa sasniegšanu un, ņemot vērā pilsoniskās sabiedrības jomā iesaistīto pušu atgriezeniskās saites svarīgumu Fonda darbības plānošanā, aicina apriest un izteikt priekšlikumus, kā Fonda darbības ietvarā varētu tikt risināti minētie izaicinājumi.

¹ Vairāk informācijas par EEZ un Norvēģijas grantiem 2014-2021 var atrast šeit: www.eeagrants.org

² Finanšu Instrumentu birojs (FIB), EEZ un Norvēģijas grantu sekretariāts Briselē

3. PROGRAMMAS ATBILSTĪBA UN PAMATOJUMS

Pilsoniskās sabiedrības ilgtspēju Latvijā ietekmē nestabila tiesiskā un finanšu vide, tai skaitā valsts ierēdņu un politiķu biežā neieinteresētība problēmjautājumu sakārtošanā, kā arī NVO darba un ieguldījuma nepietiekamais novērtējums. CIVICUS monitoring rezultāti liecina, ka pēdējos divos gados pilsoniskā telpa Latvijā ir apzināti ierobežota. Tāpat ES Pamattiesību aģentūra identificējusi šādus izaicinājumus Latvijā, kas ietekmē NVO darbību: (1) NVO darbībai negatīvas izmaiņas tiesību aktos vai nepietiekama likumu ieviešana; (2) šķēršļi finanšu resursu pieejamībai un to ilgtspējības nodrošināšanai; (3) grūtības pieklūt lēmumu pieņēmējiem un ietekmēt tiesību aktus un politikas veidošanu; (4) uzbrukumi un aizskārumi cilvēktiesību aizstāvjiem, tostarp publiska komunikācija ar mērķi diskreditēt un stigmatizēt pilsoniskās sabiedrības organizācijas.

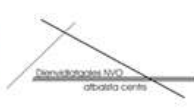
Pilsoniskās sabiedrības organizācijām pieejamā finansējuma sistēma Latvijā pamatā nenodrošina līdzvērtīgu atbalstu visu jomu NVO darbībai, jo tā koncentrējas uz konkrētām jomām, piemēram, sportu, kultūru, vidi u.t.t, bet ne organizācijām, kuras darbojas horizontālajās jomās. Vēl nelabvēlīgākā situācijā atrodas NVO, kas darbojas starpnozaru jautājumos, interešu aizstāvības, cilvēktiesību, pilsoniskās sabiedrības attīstības (tostarp organizācijas, kas darbojas pilsoniskās kompetences attīstībā) jomās un NVO, kuru jomas nekoncentrējas tikai vienā ministrijā (tā saucamās horizontālās jomas NVO). Latvijā šādu NVO darbībai ir tikai viens vērā ņemams finanšu atbalsta avots – valsts budžeta finansētais NVO fonds, kurš sektoram pieejams kopš 2016.gada ar 400 000 euro gada budžetu un ir nepietiekams sektora vajadzībām. Kopumā sektoram pieejamais finansējums ir sadrumstalots, un atbalsts atkarīgs no konkrētā brīža politiskām prioritātēm.

Latvijā pastāv uzticēšanās krīze (starp cilvēkiem, valsts pārvaldes iestādēm, NVO, medijiem u.t.t.), un ir ļoti zems pilsoniskās un politiskās līdzdalības līmenis (pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījās 59,4% pilsoņu, pašvaldību vēlēšanas - 50,39%, un Eiropas Parlamenta - 30,2%). Tikai 9% iedzīvotāju var uzskatīt par pilsoniski aktīviem (Rietumeiropas valstīs - aptuveni 25%, Skandināvijas valstīs - vismaz 30%). Eiropas Sociālais pētījums 2015. gadā atklāja, ka savstarpējā uzticēšanās Latvijā ir 51%, salīdzinājumā ar 88% Norvēģijā. Saskaņā ar Eurobarometer standartu 89 (2018), iedzīvotāju uzticēšanās īpatsvars valsts pārvaldei Latvijā ir 31%, kas ir ceturtais sliktākais rādītājs ES, salīdzinājumā ar 50% vidēji ES.

Iedzīvotāju neiesaistīšanās līdzdalības procesos bieži skaidrojama ar nevienlīdzīgiem līdzdalības nosacījumiem attiecībā pret valsts pārvaldes iespējām, kā rezultātā mazinājusies cilvēku pārliecība savai spējai ietekmēt procesus. Šis fakts ļoti negatīvi ietekmē cilvēku vēlmi sadarboties kopīgu mērķu sasniegšanai, kā rezultātā Latvijā ir zems pilsoniski aktīvo iedzīvotāju skaits. Ir nepieciešams atjaunot ticību cilvēkiem, ka viņi var ietekmēt procesus, un pārliecību, ka valstij interesē komunicēt ar sabiedrību un strādāt tās interesēs, veidojot cieņpilnu dialogu.

Līdzīgi kā citās postpadomju valstīs, arī **Latvijā pilsoniskā sabiedrība ir vājāka kā tā varētu būt, un kopējā pilsoniskā līdzdalība ir gana pasīva (tai skaitā ir zema nacionālo minoritāšu pilsoniskā aktivitāte).** Sabiedrība kopumā ir nepietiekami motivēta aktīvai līdzdalībai pilsoniskās un politiskās aktivitātēs, turklāt daļai sabiedrības joprojām ir bailes izrādīt interesi un būt iesaistītai, censties ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesus.

Savukārt tiem iedzīvotājiem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas jau ir pilsoniski aktīvas un iesaistās lēmumu pieņemšanas procesos vai vēlas to sākt darīt, nereti trūkst specifisku zināšanu vai resursu savam darbam un plašākas sabiedrības uzmanības pievēršanai problēmjautājumiem. Turklāt, mūsdienu straujā informācijas aprīte un nepārtrauktas pārmaiņas prasa arī no interešu aizstāvjiem spēju strādāt ne tikai ilgtermiņā, bet arī prasmi ātri reaģēt un izmantot interaktīvus, mūsdienīgus izpausmes veidus, lai ieinteresētu un pievērstu sabiedrības uzmanību publisku/privātu lēmumu pieņemšanai. Ir nepieciešams radīt atbalstošus apstākļus iedzīvotāju/NVO straujai reaģēšanai

netradicionālās formās (akcijās, kampaņās), lai pievērstu sabiedrības uzmanību politiskās dienaskārtības procesiem.

Uzticēšanās krīze ir saistīta arī ar informācijas trūkumu par NVO darbību, to darba nozīmi un valsts pārvaldes procesiem kopumā. Zema politiskā un pilsoniskā interese, kā arī kritiskās domāšanas un pilsonisko prasmju trūkums rada pozitīvus apstākļus populisma attīstībai Latvijā. Šo aspektu novērsšana ir svarīga nacionālās drošības kontekstā. Ir svarīgi palielināt iedzīvotāju izpratni (ne tikai latviešu, bet arī nacionālo minoritāšu vidū) par sociālajiem, politiskajiem procesiem un līdzdalības iespējām. Īpaši svarīgi ir ne tikai sniegt informāciju, bet arī sniegt šo informāciju saprotamā veidā gan Latvijas iedzīvotājiem, gan nacionālajām minoritātēm, kas kā ikdienas saziņas valodu lieto krievu valodu.

Latvijā pastāv liela neiecietība pret atšķirīgo, padarot daudzas sabiedrības grupas par mazaizsargātām grupām. Eurobarometra 437 dati un citi pētījumi apstiprina, ka **diskriminācija Latvijā balstās uz ādas krāsu vai etnisko izcelsmi, izskatu, dzimuma identitāti, seksuālo orientāciju un reliģisko pārliecību.** Statistika arī rāda, ka lauku apvidos dzīvojošie cilvēki visvairāk pakļauti nabadzības un sociālās, pilsoniskās un politiskās darbības atstumtības riskam, kas vēl vairāk nostiprina viņu iekļaušanos mazaizsargātas grupas pārstāvju statusā. Tādēļ ir jāpalielina sabiedrības iesaiste mazaizsargāto grupu spējinašanā, jāpievērš uzmanība tolerances, cilvēktiesību un sociālā taisnīguma principu ievērošanai un veicināšanai. Turklāt situācija Latvijā, kad iedzīvotāji ir pakļauti diskriminācijas, nabadzības, sociālo, pilsonisko un politisko procesu neiesaistes un atstumtības riskam, ir arī tieši saistīta ar **cilvēka drošumspēju un tās palielināšanas nepieciešamību Latvijā.** Cilvēka drošumspēja ir viena no Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2014.-2020. gada trim prioritātēm, kas noteiktas ar mērķi Latviju attīstīt kā valsti, kurā ikvienam ir iespējas nodrošināt savu, savas ģimenes un nācijas attīstību.

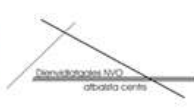
Viena no **stipras pilsoniskās sabiedrības veiksmes atslēgām ne tikai Latvijā, bet visā reģionā ir spēcīga, cieša un aktīva komunikācija un sadarbība starp valstīm.** Balstoties iepriekšējo EEZ finansēšanas periodu rezultātu analīzes, ir nepieciešama būtiskāka starpvalstu pieredzes apmaiņas programmu īstenošana pēc savstarpēja ieguvuma principiem, nodrošinot, ka abas iesaistītās puses ko iegūst un mācās viena no otras. Piemēram, Igaunijai ir labi piemēri atvērtās pārvaldības partnerības un tiešsaistes līdzdalības iesaistes rīkos, tajā pašā laikā Igaunijas NVO izaicinājums ir biedru piesaiste, kur Latvijas NVO ir labās prakses piemēri, ar kuriem dalīties.

Konsultāciju procesā iesaistītajām pusēm jāņem vērā viss iepriekš minētais. Konkrēti izaicinājumi, kas jārisina, un galvenās mērķa grupas saskaņā ar plānotajiem rezultātiem ir aprakstītas 4.sadaļā. Pilsoniskās sabiedrības jomā iesaistītās puses ir aicinātas klātienēs vai tiešsaistes konsultāciju formā piedāvāt savus risinājumus izaicinājumiem un atbildes uz 5.sadaļā izvirzītajiem problēmjautājumiem.

4. PROGRAMMAS FOKUSS

	Izaicinājums/problēma	Vēlamais rezultāts	Tiešā mērķa grupa (starpnieki)	Gala saņēmēji	Ieteiktie risinājumi (outputs)
1	Zems uzticības līmenis (gan cilvēkiem savā starpā, gan attiecībā pret valsts pārvaldi), kas saistīts ar zemu pilsonisko un politisko līdzdalību, iesaistīšanos NVO un to aktivitātēs, kā arī nacionālo minoritāšu	Palielināta iedzīvotāju līdzdalība pilsoniskajās aktivitātēs	NVO kopumā, pašvaldību un Saeimas politiķi, publiskās pārvaldes ierēdņi, lektori, kopienu un mediju pārstāvji	Visi iedzīvotāji, pilsoniskās sabiedrības organizācijas, tai skaitā jaunieši, nacionālās minoritātes, brīvprātīgie un aktīvisti	<i>Iesaistīto pušu paustie ierosinājumi</i>

	neaktīvā iesaiste pilsoniskajās aktivitātēs			
2	NVO nav iespējas iesaistīties lēmumu pieņemšanas un konsultēšanas procesos, tām ir grūtības piekļūt lēmumu pieņēmējiem, turklāt bieži ierēdņi un politiķi ir neieinteresēti, lai rastu risinājumus šajos problēmjautājumos.	Valsts iestādes konsultējas ar NVO lēmumu pieņemšanas procesos	NVO kopumā, pašvaldību un Saeimas politiķi, publiskās pārvaldes ierēdņi, kopienu un mediju pārstāvji	Visi iedzīvotāji, pilsoniskās sabiedrības organizācijas, tai skaitā jaunieši, nacionālās minoritātes, brīvprātīgie un aktīvisti
3	Pilsoniskās sabiedrības ilgspēju ietekmē nestabila tiesiskā un finanšu vide Latvijā, kas ir cieši saistīta ar informācijas trūkumu par NVO, to darbību un pozitīvo ietekmi uz vispārēju dzīves kvalitātes uzlabošanu, kā arī nepietiekamu NVO savstarpējo sadarbību un kopīgu interešu aizstāvības aktivitāšu īstenošanu.	Stiprināta pilsoniskās sabiedrības kapacitāte un ilgspējība	NVO kopumā, īpaši tās, kurām ir mazāka tehniskā, finansiālā un organizatoriskā kapacitāte	Pilsoniskās sabiedrības organizācijas
4	Pastāv augsts neiecietības līmenis pret atšķirīgo un nav veikti nepietiekami pasākumi sabiedrības viedokļa maiņai ar mērķi palielināt iecietību un mazaizsargāto grupu iespējas, kā arī ir nepietiekams NVO skaits, kas nodarbojas ar cilvēktiesību aizstāvības jomā.	Pieaudzis atbalsts cilvēktiesību aktivitātēm, samazināta neiecietība	NVO, valsts pārvaldes iestādes, kas strādā ar mazaizsargātām grupām un grupām, kas pakļautas diskriminācijai, mediji, akadēmiskās vides un kopienu pārstāvji	Visi iedzīvotāji, it īpaši mazaizsargātas grupas un grupas, kuras pakļautas diskriminācijai, tai skaitā nacionālās minoritātes
5	Pastāv augsts cilvēku drošumspējas nepietiekamības risks, īpaši personām, kas ir pakļautas diskriminācijas, nabadzības, sociālās, pilsoniskās un politiskās darbības neiesaistes un atstumtības riskam.	Mazaizsargātās grupas ir iespējotas pilsoniskajai līdzdalībai	NVO, valsts pārvaldes iestādes, kas strādā ar mazaizsargātām grupām un grupām, kas pakļautas diskriminācijai, mediji, akadēmiskās vides un kopienu pārstāvji	Visi iedzīvotāji, it īpaši mazaizsargātas grupas un grupas, kuras pakļautas diskriminācijai
6	Neticība iedzīvotāju "balss spēkam" un zema pilsoniskā līdzdalība. Sabiedrība ir mazāk	Stiprināta pilsoniskās sabiedrības	NVO kopumā, pašvaldību un Saeimas politiķi, publiskās pārvaldes ierēdņi, kopienu pārstāvji,	Visi iedzīvotāji, NVO, tai skaitā jaunieši, nacionālās minoritātes,

	motivēta aktīvi piedalīties pilsoniskās un politiskās aktivitātēs, turklāt daļai sabiedrības joprojām ir bailes izrādīt interesi un būt iesaistītai, censties ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesus.	sargsuņu/ interesu aizstāvības loma	mediju pārstāvji	brīvprātīgie un aktīvisti	
7	Bilateriālā sadarbība	Uzlabota saņēmējvalstu un donorvalstu Programmā iesaistīto organizāciju sadarbība	NVO un citu institūciju eksperti, kuriem ir vēlme un iespējas veicināt divpusēju pieredzes, labās prakses un zināšanu (<i>know-how</i>) apmaiņu starp organizācijām un indivīdiem donorvalstīs un saņēmējvalstī	Iedzīvotāji un dažādas institūcijas, kas gūst labumu no atbalstītajiem projektiem	
8	Reģionālās (EEZ) pilsoniskās sabiedrības iniciatīvas	Stiprināta reģionālā (pārrobežu) sadarbība pilsoniskās sabiedrības sektorā	NVO un citu institūciju eksperti	Pilsoniskās sabiedrības organizāciju eksperti, kas iesaistīti aktivitātēs, kuras īstenotas reģionālo pilsoniskās sabiedrības iniciatīvu ietvaros	

5. PROBLĒMJAUTĀJUMI DISKUSIJAI

- Izaicinājumi:** Kādi ir galvenie jūsu organizācijas darbības jomas izaicinājumi, kuru risināšanai ir nepietiekams valsts vai ES finansējums?
- Jauniešu iekļaušana:** Kā ar šīs programmas palīdzību palielināt jauniešu kā aktīvo iedzīvotāju iesaisti identificēto izaicinājumu risināšanai?
- Kapacitātes stiprināšana:** Pēc Jūsu domām, kādi ir galvenie NVO un pilsoniskās sabiedrības sektora kapacitātes vājākie elementi Latvijā?
- Piedāvātie risinājumi:** Kādi būtu vispiemērotākie risinājumi šajā diskusiju dokumentā identificēto izaicinājumu risināšanai?

